

Magyar Kereskedelmi és Vercéglátóipari Múzeum

RÉGI BOLTOK EMLÉKEI

Letűnt korok csodái

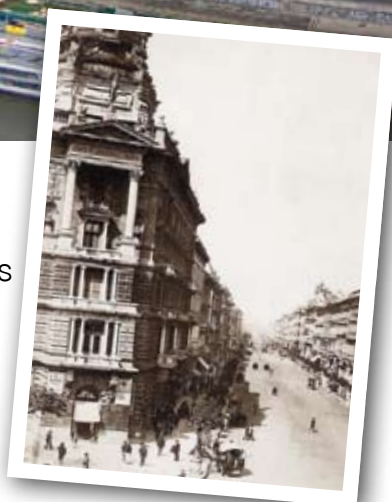
Manapság Budapest üzletei kezdenek újra felnőni a múlt régi dicsőségéhez. A múlthoz, amikor a Belvárosban nemzetközileg is ismert üzletek sorakoztak, ahol a sétához illett csinosan felöltözni, és ahol minden boltos ismerte a másikat. A tizenkilencedik század végétől sorra nyíltak meg a legjobb üzletek: Mössmer József A Menyasszonyhoz címzett kelengyeboltja, Ráth Mór könyvüzlete, vagy éppen Meinl kávé- és teaboltja, és itt nyitott később ruhaszalont Rothschild Klári, a Münchengrätzi cipőboltról pedig máig példát lehetne venni. Ha megvolna!

Az egykor világhírű pesti divat nem jöhetett volna létre megfelelő hely nélkül. A pesti külvárosok (Lipót-, Ferenc-, József- és Terézváros) 18. század végi kialakulása után kezdtek a három kapu által határolt területet Belvárosnak nevezni. A forgalom növekedésével szükség lett a kis zegzugos utcák kiszélesítésére és áttervezésére. Ekkor épült meg az Andrassy út, és így

kerültek a földszintes, barokkos épületek helyére az eklektikus, (neo)klasszicista bérházak. Pest ezen 19. század végi újjáalakítása létrehozta az igazi „cityhangulatot”, és elkezdődött az igazi pesti reneszánsz.

Csak a hírük maradt

Az 1910-es években a Váci utcában, a Haris közben, a Párisi udvarban vagy éppen a Koronaher-

Forrás: flickr.com

Az 1910-es években a Váci utcában, a Haris közben, a Párisi udvarban vagy éppen a Koronaherceg utcában (a mai Petőfi Sándor utca) olyan mesterek éltek és dolgoztak, akik inaséveiket valamelyik neves divatháznál, kézműves mesternél töltötték.

RÉGI BOLTOK KRÓNIKÁJA

Akit érdekel a régi Pest és Buda története, valószínűleg szívesen forgatja azt az 1986-ban megjelent kötetet, amelyik a Belváros legnevesebb üzleteit és történetüket veszi sorra. A történet az 1700-as években kezdődik, amikor egy eredetileg Németországból származó budai polgár, bizonyos Mayer János mézesbábokat kezd árulni a budai Vár aljában. Az üzlet egészen az 1960-as évekig fennmaradt... Ilyen és ehhez foghatóan érdekes, izgalmas, néha mulatságos, máskor szívhez szóló történetekben elevenedik meg e kötet lapjain Budapest ezen kevésbé ismert arca, amelyet a kereskedők formáltak, és egy világ élvezhetett. A könyvet olvasva bizony könnyen nosztalgiát érzünk egy olyan letűnt világ után, amelyik olyan, mintha csak a mesékben létezett volna – de egykor maga is Budapest volt!

Forrás: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

Horthy István felesége, az államosítást követően pedig Gábor ZsaZsa, Jovanka, a jugoszláv államelnök, Tito felesége, Honthy Hanna, Psota Irén és még sorolhatnánk a kor legnagyobb neveit. Érdekesség, hogy a régi „nagy” üzletek közül az ő boltja volt az egyetlen, amelyik az államosítások után is kiválóan prosperált, holott a régi szalontulajdonosok többnyire disszidálni voltak kénytelenek. A Különlegességi Női Ruhaszalon névre átkeresztelt üzlet szolgálta ki a pártvezetés asszonyait, Münnich Ferencnéől Kádár János feleségéig. Rotschild Klára 1976-ban öngyilkos lett, és bár az üzletet többen is megpróbálták fenntartani, majd feléleszteni, örökségét nem sikerült továbbvinni.

A belváros ékköve

Megmaradt viszont a Váci utcában 1910-ben nyitott, a Belváros ékköveként is emlegetett Philantia virágbolt – ami a mai napig ugyanott található. A lenyűgöző szecessziós épület és különleges, „virágszeretet” elnevezésű boltja még mindig egyértelmű célpontja a Budapestre látogató turistáknak, a pestiek viszont hajlamosak közömbösen elsétálni mellette. Pedig igazán ajánlatos nyitott szemmel járni a Váci utcán, a Szervita tér környékén! Az egyedi kirakat máris izgalmakat ígér, és az üzletbe lépve többnyire megbocsátják a látogatónak, ha elsőként nem az izlésesen elhelyezett virágokban, hanem a falakon lévő, Márk Lajos festő készítette festményekben gyönyörködik. Azután feltétlenül nézzünk a lábunk elé, hogy megcsodálhassuk a százéves kőpadlót, majd a márványkandallót és az üzletben szintén árusított

ceg utcában (a mai Petőfi Sándor utca) olyan mesterek éltek és dolgoztak, akik inaséveiket valamelyik neves divatháznál, kézműves mesternél töltötték Németországban vagy Franciaországban. Üzleteiknek sajnos mára többnyire csak a híre maradt meg. Rotschild Ábrahám és felesége a Ferenciek terén lévő otthonuk egy szobáját alakították át szabásműhellyé, és ott készítettek ruhákat és kabátokat a jómódú hölgyeknek. A második Rotschild szalon a pár válása után nyílt az anya Dorottya utcai lakásán, de a legnagyobb sikert lányuk a húszas évek közepén a Deák Ferenc utcában nyitott üzlete hozta, és ez egészen a kilencvenes évek végéig fenn is maradt. A legfrissebb párizsi divatot követő, egyedi Givenchy és Dior szabásmintákat is használó Rotschild Klári nem volt szabász, sem divattervező. Az általa megálmodott ruhákat az elmondása alapján skiccelték fel tervezői. Nem véletlen, hogy kortársai a szakma zsenijeként emlegették. Vendégei közé tartozott Farouk egyiptomi királyné és

Forrás: Klapantus

art nouveau különlegességeket. A virágboltnak otthont adó, klasszicista stílusú épület 1840-ben Hild József tervei alapján épült, míg magát az üzletet 1909-ben Kőrössy Albert tervezte, és a látvány alapján nem csoda, hogy őt magát is többen zseninek titulálják...

Mentek és maradtak

Nem volt ekkora szerencséje az 1937-ben nyitott Münchengrázi cipőbolt csodálatos art deco berendezésének. A Kossuth Lajos utcai üzletet a Művelődésügyi Minisztérium 1973-ban ugyan védetté nyilvánította, de az egyedi belsőt – engedély nélkül – szabályellenesen és szakszerűtlenül bontani kezdték, tulajdonosát pedig, akit a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal az eredeti állapot visszaállítására kötelezett, állítólag nem találják. Budapest igen kevés art deco emlékeinek egyike így, csendben az enyészeté lett.

Megmaradt viszont az 1929-ben nyílt Fleischer ingkészítő mester boltja. Az üzlet tulajdonosa – apró, energikus asszony – házassága révén került kapcsolatba a szabósággal, amely akkor még az Oktogonon volt, majd egy hatvanas évekbeli rendelet következtében – miszerint magántulajdonos főút mellett nem rendelkezhet üzlethelyiséggel – költözniük kellett. Az üzlet így azóta a Nagymező és a Paulay Ede utca sarkán üzemel, tulajdonosa pedig mind a mai napig a Fleischer család. Az alapító fiának özvegye, Fleischer Györgyné viszi a kicsi, de szakszerű boltot, ahol egyedi, méretre készült pizsamák, ingek és kiegészítők, gombok és kamáslik várják a különlegességekre vágyókat.

MILYEN ERMA?

Egy, a Teréz körúton álló, jó pár éve felújított neontábla büszkén hirdeti: ERMA. A név, aminek eredetéről sokaknak fogalmuk sincsen, nem más, mint textiláru-kereskedés, az 1922-ben alapított kézimunkaház és üzlet, az ERMA pedig ERzsike és MARiska, azaz Goldberger Mariska virágbolt-tulajdonos, illetve Herzmann Erzsébet neveinek betűi. A két fiatal hölgy elhatározta, közösen új vállalkozásba fognak – így indult a kézimunkaüzlet, bár akkor még másik helyen. A Teréz körüti címen ugyanis már csak Erzsike és textilkereskedő férje boltja nyitott meg, jóval nagyobb üzlethelyiséggel, mint amit a két fiatal lány megengedhetett magának. Erzsike és férje folyamatosan bővítették a kínálatot, a kézimunka mellett megjelentek az anyagok, a függönyök, szőnyegek és más textíliák. És nem csupán az áruválaszték bővült, de a házaspár leleményességének köszönhetően az üzletbe vevőt csalogató ötletek választéka is. Így került az üzletbe gyermekdelután, és így osztozott a könnyfakasztó Édes mostoha című film bemutatóján hímvett ERMA-zsebkendőket is. A harmincas évek közepére az ERMA Európa-szerte ismert volt kiváló minőségéről és elfogadható árairól, ráadásul a boltnak csomagküldő szolgálata is volt. A második világháborút követően még egy darabig működött a cég, majd az államosításoknak áldozatul esve Röltex bolt került a helyére. Az elmúlt években a Gardenia csipkefüggönygyár mintáüzlete volt, jelenleg pedig egy családi vállalkozás kínálja itt a textíliákat.

Fleischer néni az, aki kérés nélkül beleteszi az ingbe a tulajdonos monogramját! A barokkos fa üzletbelső a régi korokat idézi, a fiókok mélyéről előkerülő anyagok, szabásminták és kiegészítők pedig nem csak egy kiváló inget, de egy letűnt világ emlékét is nyújtják.

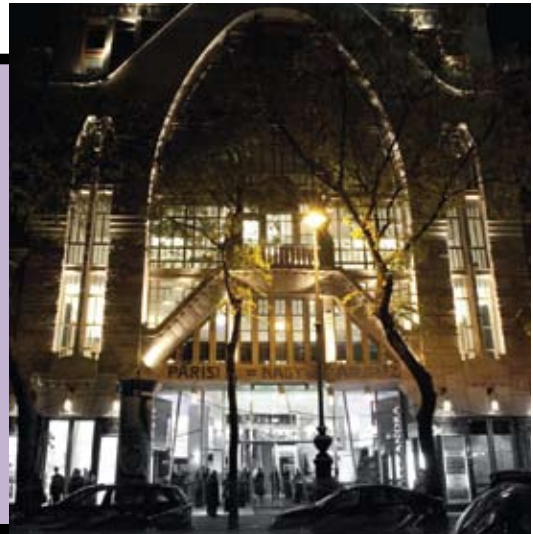
A Váci utca közelében nyílt 1957-ben Kacziánék nyakkendőszalonja. A nyakkendők mellett a Régi posta utcában sálakat, csokornyakkendőket és alkalmi selyemmellényeket is készítő üzletet változatlan formában viszik az alapító, dr. Kaczián Lórándné lányai, a mosolygós Kaczián Katalin és húga, Krisztina, akikről vevő soha nem távozik elégedetlenül. Az üzlet fennmaradásában valószínűleg ez az apró titok is szerepet játszik. Nem véletlen, hogy vannak olyan vásárlók, akiket anno az apjuk hozott el ide először nyakkendő

ISMERETLEN VILÁGHÍR

A boltok portálja is meghatározó szerepet játszott egy-egy üzlet sikerében. Ma ugyan csak kivételes esetben találkozunk különleges portálokkal, de a húszas-harmincas években Budapest világhírét egyetlen építész, iparművész és grafikus határozta meg: Kozma Lajos. Bár eredetileg építésznek tanult, fiatal korában lehetősége nyílt egy ösztöndíjjal Henri Matisse mellett festeni Párizsban. Hazatérve Kós Károllyal és másokkal igyekeztek a korszerű építészeti népművészeti motívumokkal ötvözni. A sokoldalú talentum Kozma így került a neves Lajta Béla tervezőirodájába, ahol aztán több Lajta-épület belsőépítészetét és külső díszítését is megálmodta. Bár nem ez volt fő profilja, az építészeti zseni Kozma olyan üzletek portálját és díszítését készítette a húszas-harmincas években, mint a Rákóczi úti Régi Divatcsarnok, a Kossuth Lajos utca 15. vagy a Margit körüli Átriumház és az Átrium Filmszínház. Nem véletlen, hogy világszerte az art deco egyik legjelesebb képviselőjeként tartják számon.

Forrás: alexandrakonyvarulthaz

Az egyedi, kézzel varrott nyakkendőket elsősorban politikusok és színészek vásárolják, és szerencsére sok a külföldi betérő is, köztük egyre több a fiatal.

vásárolni, és most ők viszik el a fiaikat. Persze törzsvevők nélkül nem maradhatna fenn az üzlet! Az egyedi, kézzel varrott nyakkendőket elsősorban politikusok és színészek vásárolják, és szerencsére sok a külföldi betérő is, köztük egyre több a fiatal. A jövőre nézve a legnagyobb gond nem is a vevők, sokkal inkább a szakavatott kéz hiánya – manapság ugyanis alig találni olyat, aki nyakkendőket tudna varrni...

Kézzel varrva

Bár a Belváros szívében lévő bolt nem százéves, nem kiemelkedő sem a portálja, sem a belső dizájnja, nem beszélhetünk a Belvárosról a régi hírnév legnevesebb fenntartója, a Vass cipőbolt nélkül. Mint azt beszélük, anno Pest cipésznagyhatalom is volt. A kézművességet külföldön kitanuló inasokból kiváló pesti mesterek lettek, és világszerte elismerést hoztak a város iparosainak.

Tulajdonképpen e hagyomány folytatója Vass László, aki a hatvanas évek óta készít minőségi, kézzel varrott férficipőket. A Vass cipő mára világszerte elismert márkanév – mindenhol csak szuperlatívuszokban hallani róla. Ma alig tíz olyan cég van a világon, amelyek ilyen kiemelkedő minőségű, kézzel varrott cipőket képes gyártani – ezek egyike a Vass László vezette műhely. Az ilyen klasszikus lábbeli soha nem megy ki a divatból – itt a minőség, a kézi munka egyedisége, a használt anyagok milyensége számít, és ennek megfelelően alakul az üzlet vásárlóközönsége is. Az üzlet a legnevesebb fenntartója a világhírű Budapest-stílusnak is – ez a cipőminta az, amelyet

Forrás: thefederalounge.com

szinte minden igényes férficipő-készítő használ, legalább egy modelljéhez. A cirádás, lyukasított orrú modell a világháború előtti cipésmestereknek köszönhetően nyerte el világhírét, és ez a fazon a Vass-boltban is az egyik legkedveltebb.

Minőségi kiszolgálás

A 19. század végén, 1888-ban klasszikus üzlet nyílt a pesti Belvárosban. Brammer Ödön divatkelméket árusító, Bécsi utcai boltja hamar a város kedvenc helye lett – és nem véletlenül! Az inaséveit a legjobb külföldi szalonokban töltő tulajdonos nemcsak a szakma trükkjeit leste el odakint, hanem azt is, hogy miként kell minőségi kiszolgálást nyújtani a kedves kuncsaftnak. Brammer hamarosan posztüzemet is nyitott, így ő irányíthatta a teljes tervezést, és felügyelhet a minőséget. Ez hatalmas sikert hozott számára. A különleges kelmékre igenis volt igény, mégpedig olyannyira, hogy nemsokára létrehozta a magáról elnevezett Brammer posztót, aminek már a csomagolása is más volt, mint az összes többi textíliáé. A tehetséges kereskedő ekképp is kiemelkedett Európa textilkereskedői közül, Brammer ugyanis ekkorra már exportra is gyártott. Kelméit rendelték Bécsből és Párizsból egyaránt, meghódította Brüsszelt, Rómát, Londont és Moszkvát, és neve egyet jelentett a legjobb minőségű textíliákkal. A cég az első világháborút követően is fennmaradt, bár Brammer 1922-ben kénytelen volt üzlethelyiséget váltani. Főbérője felmondta a bérletet, az üzlet

PATIKA VOLT – NINCS

Az 1870-ben épült Belvárosi Kígyó Patika a Belváros mai formájának kialakításakor tűnt el. Illetve dehogy tűnt el, hiszen a százéves, védett patikabelső szerencsére megmaradt, és mind a mai napig gyógyszertárként üzemel. A Kossuth Lajos utca legelején, az árkádok alatt megvan az ide átköltöztetett bútorzat, manapság is kiválóan megfelel funkciójának. Nem így járt viszont az Andrássy úton található – illetve nem található – Opera Patika. A hatalmas területű bolt százhusz éves berendezését szintén védetté nyilvánították, ám erre a helyiség új tulajdonosa keveset adott. A 2008-ban bezárt gyógyszertár bútorzatát egy évvel később leszerelték, és egy hátsó helyiségben helyezték el, hogy helyet adjon az üzlet megváltozott profiljának.

Ma ugyan csak kivételes esetben találkozunk különleges portálokkal, de a húszas-harmincas években Budapest világhírét egyetlen építész, iparművész és grafikus határozta meg: Kozma Lajos.

a Koronaherceg utcába (a mai Petőfi Sándor utca és a Régiposta utca sarkán álló ház aljába) költözött. De milyen helyiségbe! Brammer úgy döntött, megadja a módját a költözésnek.

Az 1885-ben épült ház földszintjén 1863-tól Éberling Ádám vászonkereskedése működött, és ezt az üzlethelyiséget alakította át a textilkereskedő. A Fischer Bernát és Fia gyár által létrehozott üzletbelsőről a korabeli lapok egyenesen áradoztak. Angol mahagóni belső borítás, dióasztalok, cseresznyefa fotelek – minden adott volt a tökéletes anyagok találásához, és így a főváros legelegánsabb méterárúkereskedése lett.

Az üzletet a húszas-harmincas évektől kezdve egyre inkább Brammer fia vette át, de apja még akkor is rendszeresen beállt a pult mögé kiszorgálni. Ennek a páratlan sikertörténetnek a negyvenes évek zsidótörvényei, az uszítás, majd az elhurcoltatások vetettek véget. A háború után az alapító fia, Brammer Pál megpróbálta ugyan feléleszteni az üzletet, de az államosítások hallatán rövidesen elhagyta az országot.

Az üzlet az államosítást követően is méterárubolt maradt. 2001-ben egy olasz cég nyitott ruházati boltot, de az eredeti fabelsők és a berendezések mind a mai napig megmaradtak. Az 1924-ben létrehozott üzlet fabelsője és berendezései láthatóak, sőt a külső márványlábazat újracsiszolását követően most újra látszik a B. Ö. monogram is. A Belváros tehát épül, újjáépül és átalakul – néha jól, néha rosszul. Néha eltűnnek dolgok, amelyeket nem szabadna engedni, máskor fennmaradnak, és őrzik a város régi illatát és emlékeit. Csak remélhetjük, hogy még sokáig megmaradnak ezek az apró műhelyek, pillanatnyi csodák.

■ KUSZKÓ-KALOVITS JUDIT

Az 1870-ben épült Belvárosi Kígyó Patika a Belváros mai formájának kialakításakor tűnt el. Illetve dehogy tűnt el, hiszen a százéves, védett patikabelső szerencsére megmaradt, és mind a mai napig gyógyszertárként üzemel.